

ИЗВЕШТАЈ О ОЦЕНИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

I ПОДАЦИ О КОМИСИЈИ

1. Датум и орган који је именовано комисију

Комисију је именовало Наставно-научно веће Пољопривредног факултета у Новом Саду на седници одржаној 23.09.2016. године (решење број 938/1 од 26.09.2016. године). Сенат Универзитета у Новом Саду је дао сагласност на исту на седници одржаној 1.12.2016. године.

2. Састав комисије са знаком имена и презимена сваког члана, звања, назива уже научне области за коју је изабран у звање, датума избора у звање и назив факултета, установе у којој је члан комисије запослен:

Др Даница Бошњак, редовни професор за ужу н.о. Менаџмент и организација у пољопривреди (датум избора у звање 17.12.2001. године), Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет - председник

Др Весна Родић, редовни професор за ужу н.о. Менаџмент и организација у пољопривреди (датум избора у звање 13.06.2011. године), Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет – ментор

Др Весна Милтојевић, редовни професор за ужу н.о. Друштвено-хуманистичке науке у заштити радне и животне средине (датум избора у звање 14.10.2013. године), Универзитет у Нишу, Факултет заштите на раду - члан

II ПОДАЦИ О КАНДИДАТУ

1. Име, име једног родитеља, презиме:

Јелена, Јован, Карапанџин

2. Датум рођења, општина, држава:

6. јун 1989. године; Нови Сад; Република Србија

3. Назив факултета, назив студијског програма дипломских академских студија – мастер и стечени стручни назив:

Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет; Студијски програм Агроекономски; стечени стручни назив - мастер менаџер

4. Година уписа на докторске студије и назив студијског програма докторских студија:

Докторске студије уписане 2013. године, студијски програм Агроекономија

5. Назив факултета, назив магистарске тезе, научна област и датум одбране:

-

6. Научна област из које је стечено академско звање магистра наука:

-

III НАСЛОВ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

ЕКОЛОШКА СВЕСТ ПОЉОПРИВРЕДНИХ ПРОИЗВОЂАЧА У ВОЈВОДИНИ КАО ДЕТЕРМИНАНТА ПРИМЕНЕ АГРОЕКОЛОШКИХ ПРАКСИ

IV ПРЕГЛЕД ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Навести кратак садржај са назнаком броја страна, поглавља, слика, шема, графикона и сл.

Докторска дисертација кандидаткиње Јелене Карапанџин под насловом „Еколошка свест пољопривредних произвођача у Војводини као детерминанта примене агроеколошких пракси“ написана је на 206 страна, од чега 186 страна основног текста и 20 страна прилога. У дисертацији је приказано 55 табела, 8 шема, 1 графикон, 1 слика и 6 прилога. Дисертација је у техничком смислу уређена у складу са важећим стандардима, тако да су испред основног текста дати: резиме на српском и енглеском језику, кључна документацијска информација, садржај и спискови табела, шема, графикона, слика, скраћеница коришћених у тексту и прилога.

Докторска дисертација је структурирана сагласно правилима која се примењују на Пољопривредном факултету у Новом Саду, тако да иста садржи следећа (пот)поглавља:

I Увод (стр. 1-16): 1.1. Значај и потребе истраживања еколошке свести пољопривредних произвођача и (не)примене агроеколошких (АЕ) пракси; 1.2. Приказ агроеколошких пракси од највећег значаја за испитивано подручје; 1.3. Циљеви истраживања; 1.4. Постојеће стање животне средине у Војводини; 1.5. Заједничка пољопривредна политика и агроеколошке мере у Европској унији.

II Преглед литературе (стр. 17-43): 2.1. Дефинисање агроеколошких пракси; 2.2. Преглед агроеколошких пракси са нагласком на њихову корисност; 2.3. Фактори од утицаја на усвајање агроеколошких пракси; 2.4. Дефинисање еколошке свести; 2.5. Фактори од утицаја на еколошку свест; 2.6. Проблеми мерења еколошке свести.

III Теоријско-концептуални оквир истраживања (стр. 44-50): 3.1. Примена ТПП у испитивању примене еколошки одговорних пракси

IV Полазне хипотезе (стр. 51-52)

V Методологија истраживања (стр.53-72): 5.1. Мешовити, квантитативно доминантни, методолошки приступ; 5.2. Дефинисање/одабир узорка и процедура прикупљања података; 5.3. Упитник; 5.4. Скале и мерни инструменти коришћени за прикупљање података; 5.5. НЕП скала; 5.6. ИНС скала; 5.7. ЕМС скала; 5.8. Статистичка анализа.

VI Резултати истраживања са дискусијом (стр. 73-152): 6.1. Постојеће стање (не)примене АЕ пракси у Војводини; 6.1.1. Праксе везане за коришћење земљишта; 6.1.2. Праксе везане за примену ђубрива; 6.1.3. Праксе везане за примену средстава за заштиту биља; 6.1.4. Остале АЕ праксе; 6.2. Личне карактеристике пољопривредних произвођача; 6.3. Карактеристике пољопривредних газдинстава; 6.4. Ставови и преференције према АЕ програмима; 6.5. Модел еколошке свести као латентни конструкт; 6.5.1. Конструкти еколошке свести; 6.5.2. Фактори од утицаја на процењену еколошку свест испитаника; 6.6. Ставови испитаника према одабраним АЕ праксама; 6.6.1. Примена минералних ђубрива на бази препорука добијених на основу извршене анализе земљишта; 6.6.2. Управљање жетвеним остацима; 6.6.3. Интегрално управљање пестицидима (ИПМ), 6.6.4. Управљање елементима пејзажа; 6.6.5. Органска пољопривредна производња; 6.7. Модел намера за примену АЕ пракси као латентни конструкт; 6.7.1. Фактори од утицаја на намере за примену АЕ пракси; 6.7.1.1. Личне карактеристике пољопривредника од утицаја на намере за примену АЕ пракси; 6.7.1.2. Карактеристике пољопривредних газдинстава од утицаја на примену АЕ пракси; 6.7.1.3. Ставови према АЕ мерама и спремност за примену АЕ пракси; 6.8. Тестирање утицаја еколошке свести на намере за примену АЕ пракси; 6.9. Тестирање ТПП модела; 6.9.1. Утицај конструката ТПП на намере за примену АЕ пракси; 6.9.2. Објашњавајућа моћ модела ТПП

VII Закључна разматрања (стр. 153-159),

VIII Литература (стр. 160-186) и

IX Прилози (стр. 187-206).

V ВРЕДНОВАЊЕ ПОЈЕДИНИХ ДЕЛОВА ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ:

У **уводном поглављу** је указано на растући проблем загађења животне средине и растући допринос пољопривреде том загађењу, те неопходност промене досадашњих пољопривредних пракси у правцу оних које умањују негативно дејство пољопривреде на животну средину. Иако разлога за присуство лоших и недовољну заступљеност добрих пољопривредних пракси има више (и они су у раду коректно назначени), фокус у овом раду стављен је на еколошку свест произвођача који те праксе примењују. Од бројних пољопривредних пракси за испитивање су одабране оне које за испитивано подручје (АП Војводину) могу да буду од највећег значаја, а то су: а) примена минералних ђубрива на основу препорука добијених након извршене анализе земљишта, б) заоравање жетвених остатака, в) смањена употреба и интегрално управљање пестицидима, г) управљање елементима пејзажа и д) органска пољопривреда. Кандидаткиња је поставила јасне, адекватне, актуелне и реалне циљеве истраживања. Основни циљ је да се применом адекватне методологије утврди да ли ниво развијености еколошке свести пољопривредних произвођача утиче на (не)примену агроеколошких (АЕ) пракси међу пољопривредним произвођачима у Војводини. За реализацију овог циља неопходно је било дефинисати и подциљеве који се односе на мерење нивоа развијености еколошке свести пољопривредних произвођача у Војводини с једне и мерење степена усвојености или намера за примену АЕ пракси с друге стране, као и утврђивање разлога недовољне примене АЕ и присуства лоших пољопривредних пракси. Све ово с крајњим циљем да се дају предлози доносиоцима одлука за креирање и начине имплементације АЕ мера које би могле да имају највеће ефекте. Уводно поглавље садржи још и преглед стања животне средине у Војводини, као и приказ заједничке пољопривредне политике и агроеколошких мера у ЕУ.

Преглед литературе је, због сложености проблематике која је предмет истраживања, систематизован у шест потпоглавља и садржи детаљан приказ претходних истраживања рађених у области којом се бави докторска дисертација. Из датог прегледа се види да је кандидаткиња детаљно упозната са истраживањима рађеним у овој области, те да је правилно идентификовала до сада недовољно обрађена питања и узела их за предмет свог истраживања. Дати, врло детаљан, преглед литературе омогућава да се уочи недостатак научно-истраживачких радова домаћих аутора у овој области.

У поглављу **Теоријско-концептуални оквир истраживања** описане су теорије које се најчешће користе за разумевање еколошки одговорног понашања - Нормама активирана теорија, Теорија вредности-убеђења-норми, Теорија рационалних активности и њена унапређена верзија - Теорија планираног понашања (ТПП). ТПП је посвећено посебно потпоглавље с обзиром да је је у овом раду она одабрана као теоријски оквир за испитивање еколошке свести, односно намера за примену АЕ пракси.

Полазне хипотезе су постављене логично, на бази детаљно проучене релевантне литературе и основног истраживачког питања од ког се пошло у истраживању – **Да ли је еколошка свест фактор од утицаја на примену агроеколошких пракси?** Адекватно су узети у обзир постојећи агроеколошки и социо-економски услови у испитиваном подручју и испитиваној популацији па се хипотезе не постављају везано за примену АЕ пракси (јер се оне не примењују) већ за намере за њихову примену у будућности. Претпоставке од којих се полази су: а) да ниво развијености еколошке свести пољопривредних произвођача статистички значајно утиче на њихове намере за примену АЕ пракси, б) да постоји статистички значајна веза између ставова / субјективних норми / опажене контроле понашања са једне и намера за примену АЕ пракси са друге стране и в) да је модел ТПП у целини подесан за тестирање намера за примену одабраних АЕ од стране пољопривредних произвођача у Војводини.

Методологија истраживања је описана детаљно и јасно. Одабрани мешовити, квантитативно доминантни, методолошки приступ је савремен и адекватан за реализацију постављених циљева истраживања. Иако пракса аутора који су се бавили овом

проблематиком показује да се величина узорка креће већ од неколико десетина испитаника, у овом раду узорком је обухваћено 400 пољопривредних произвођача, што битно превазилази број планиран у пријави теме (100-200). То свакако само доприноси квалитету истраживања и повећава репрезентативност узорка, а самим тим и валидност закључака. Разлози за примену непробабалистичког (квотног и пригодног) узорка су детаљно објашњени и комисија је сагласна са ставом кандидаткиње да, иако се ради о изнуђеном решењу (због Закона о заштити података), тиме није ни најмање умањено остварење постављеног циља. Полуструктурирани упитник коришћен у емпиријском делу истраживања је оригинални научни допринос кандидаткиње. Посебну вредност представља чињеница да је 96% произвођача кандидаткиња лично интервјуисала. Примењене скале и мерни инструменти су актуелне и адекватне јер, као за сада најшире прихваћене, омогућавају поређења у простору и времену. Адекватна аргументација је дата за одређење да се моделовање структуралним једначинама (СЕМ) користи као примарни метод статистичке обраде прикупљених емпиријских података. Подесност модела прикупљеним подацима, интерна конзистентност скала и разлике међу групама тестирани су методолошки коректно, индексима, коефицијентима и тестовима који се у те сврхе препоручују у савременој литератури.

Резултати истраживања и дискусија су систематизовани у девет међусобно логички повезаних целина.

У првом потпоглављу је описано постојеће стање (не)примене одабраних АЕ пракси у Војводини.

Затим су, у другом потпоглављу, дате личне карактеристике пољопривредних произвођача обухваћених узорком.

Следи потпоглавље три, у ком су детаљно анализирани карактеристике њихових пољопривредних газдинстава.

У четвртном потпоглављу је извршена анализа ставова и преференција произвођача према АЕ програмима.

Пошто је еколошка свест изузетно сложен конструкт у петом потпоглављу кандидаткиња је, за потребе сагледавања утицаја еколошке свести на намере за примену АЕ пракси, дефинисала сложени модел еколошке свести који је као њене конструкте укључио повезаност са природом, еколошко знање, проеколошке ставове, биосферичну забринутост, еколошки одговорно понашање и самопроцену развијености еколошке свести појединца. Дефинисани модел еколошке свести, као и тестирање утицаја тако креираног конструкта на намере испитаника ка усвајању АЕ пракси је вредан оригинални научни допринос кандидаткиње. Извршена статистичка анализа показала је да највећи допринос у креирању латентног конструкта еколошке свести има еколошко знање пољопривредног произвођача. Након тога је на бази дефинисаног модела еколошке свести као латентног конструкта, процењен ниво еколошке свести сваког испитаника. На тај начин је створена нова варијабла – ниво еколошке свести, након чега је било могуће извршити одговарајућа статистичка тестирања како би се утврдили фактори од утицаја и сагледале разлике међу групама. Због бројности фактора од утицаја на еколошку свест одабрани су само они који су најчешће предмет тестирања и подељени су на факторе везане за личне карактеристике фармера, карактеристике њихових газдинстава и остале факторе.

У шестом потпоглављу приказани су и дискутовани ставови, субјективне норме, опажена контрола понашања и намере испитаника према пет одабраних АЕ пракси.

Након тога је, у седмом потпоглављу, на бази четири од посматраних пет АЕ пракси (јер је пракса спаљивања жетвених остатака изостављена из модела пошто се показало да статистички значајно не доприноси објашњавању дефинисаног латентног конструкта), креиран модел намера за примену ових пракси као латентни конструкт. Као и код конструкта еколошке свести, уследила је процена намера за примену АЕ пракси сваког појединца. Добијене процењене вредности намера су, такође, подвргнуте тестирању, како би се утврдили фактори од утицаја и сагледале разлике међу групама. Резултати извршених

бројних тестирања појединих испитиваних варијабли дати су прегледно, а добијени резултати тумачени су логично. По оцени комисије кандидаткиња је дала ваљана објашњења за утврђене зависности (или одсуство истих). Пошто у Републици Србији још увек не постоји, бар не у правом смислу те речи, АЕ програм, кандидаткиња је, у жељи да да одређене препоруке доносиоцима одлука, у овом потпоглављу испитивала и ставове испитаника према АЕ мерама и спремност за њихову примену у пракси. Добијени резултати приказани су јасно и тумачени логично.

У осмом потпоглављу извршено је тестирање утицаја еколошке свести на намере за примену АЕ пракси. Добијени резултати потврдили су прву полазну хипотезу јер се показало да ниво еколошке свести значајно утиче на намере испитаника да примене одабране АЕ праксе.

У последњем, деветом, потпоглављу приказани су резултати извршеног тестирања ТПП модела. СЕМ се, као прикладна и препоручена техника за тестирање модела ТПП, могао применити за две намере код којих је испољен задовољавајући ниво хетерогености (примена минералних ђубрива на основу препорука добијених након извршене анализе земљишта и смањена употреба пестицида) па је то и учињено. Код оних пракси код којих, због одсуства хетерогености у намерама, није било методолошки оправдано применити СЕМ (смањена употреба и интегрално управљање пестицидима, управљање елементима пејзажа и органска пољопривреда) у складу са праксом коју примењују други аутори извршена је корелациона анализа и дато тумачење повезаности ставова, субјективних норми и опажене контроле понашања са намерама за примену сваке од ове три праксе. Комисија позитивно оцењује опрез који је кандидаткиња показала у тумачењу овако добијених резултата, посебно у случајевима када се ни извршеним трансформацијама није могла постићи задовољавајућа вредност Кронбаховог алфа коефицијента. Комисија оправданим сматра став кандидаткиње да је „*боље макар и приближно тачно спознати важне појаве, него обезбедити високу прецизност и у потпуности задовољити строге статистичке захтеве за сагледавање мање важних појава*“ због ког се определила за наведени приступ. Добијени резултати потврдили су и другу полазну хипотезу, тј. три под-хипотезе о статистички значајној вези између појединих конструката ТПП-а (ставова, субјективних норми и опажене контроле понашања) и намера за усвајање АЕ пракси. Извршена тестирања потврдила су и трећу полазну хипотезу - да је модел ТПП подесан за тестирање намера за примену одређених АЕ пракси од стране пољопривредних произвођача. Добијене вредности не одступају много од оних које су добили други аутори у сличним истраживањима.

VII Закључак у ком кандидаткиња јасно, сажето и логично сумира у претходним поглављима изведене закључке и даје препоруке за креирање одговарајућих политика и дефинисање АЕ програма. Из закључних разматрања јасно и недвосмислено се види да су циљеви истраживања остварени, а постављене радне хипотезе доказане. По оцени комисије кандидаткиња је правилно закључила да варирања која се добијају у објашњавајућој моћи конструката ТПП не умањују његову корисност и ефективност у истраживањима примене специфичних АЕ пракси и значајну објашњавајућу способност.

VIII Литература садржи 333 библиографске јединице. Коришћене референце су коректно цитиране у раду. Доминирају страни извори литературе новијег датума, што указује на актуелност и значај обрађене проблематике, али и на њену недовољну обрађеност код нас.

VI СПИСАК НАУЧНИХ И СТРУЧНИХ РАДОВА КОЈИ СУ ОБЈАВЉЕНИ ИЛИ ПРИХВАЋЕНИ ЗА ОБЈАВЉИВАЊЕ НА ОСНОВУ РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА У ОКВИРУ РАДА НА ДОКТОРСКОЈ ДИСЕРТАЦИЈИ

Таксативно навести називе радова, где и када су објављени. Прво навести најмање један рад објављен или прихваћен за објављивање у часопису са ISI листе односно са листе министарства надлежног за науку када су у питању друштвено-хуманистичке науке или радове који могу заменити овај услов до 01.јануара 2012. године. У случају радова прихваћених за објављивање, таксативно навести називе радова, где и када ће бити објављени и приложити потврду о томе.

Karapandžin Jelena, Rodić Vesna (2017) Ekološka svest studenata poljoprivrede Novosadskog univerziteta: testiranje razlika primenom NEP skale. Zbornik Matice srpske za društvene nauke 68 (161/1): 53-65. ISSN 0352-5732. UDC: 574:378.6:63 (497.113 Novi Sad) DOI: 10.2298/ZMSDN1761053K (M24)

Karapandžin Jelena, Rodić Vesna (2017) Agroekološke prakse u Vojvodini. Agroekonomika 46 (73): 55-68. ISSN (print):0350-5928, ISSN (on-line):2335-0776. UDC:631.95 (M51)

Karapandžin Jelena, Rodić Vesna (2018) Connectedness to Nature among Students of Agriculture as a Factor of Sustainable Agricultural Development in Serbia. International Scientific Conference Sustainable Agriculture and Rural Development in Terms of the Republic of Serbia Strategic Goals Realization Within the Danube Region – support programs for the improvement of agricultural and rural development – Belgrade, December 14-15, 2018, Institute of Agricultural Economics, Belgrade, Serbia. 265-281. ISBN: 978-86-6269-061-6 (M33)

Karapandžin Jelena, Rodić Vesna (2017) The use of the Theory of planned behaviour in the analysis of environmental awareness. International Scientific Conference Sustainable Agriculture and Rural Development in Terms of the Republic of Serbia Strategic Goals Realization Within the Danube Region – development and application of clean technologies in agriculture - Belgrade, December 15-16, 2016, Institute of Agricultural Economics, Belgrade, Serbia.147-163. ISBN: 978-86-6269-056-2 (M33)

Karapandžin Jelena, Njegovan Zoran (2015) Agri-environment Measures – Synergy of Agricultural and Environmental Policies: Review, paper accepted for publishing at thematic proceedings, International Scientific Conference Sustainable Agriculture and Rural Development in Terms of the Republic of Serbia Strategic Goals Realization Within the Danube Region - regional specificities - Belgrade, December 10-11, 2015, Institute of Agricultural Economics, Belgrade, Serbia. 396-412 ISBN 978-86-6269-046-3 (M33)

Karapandžin Jelena, Bošnjak Danica (2014) Comparative Analysis of Land Capacity of the Republic of Serbia and the Countries of the EU, Thematic proceedings of the International Scientific Conference Sustainable Agriculture and Rural Development in Terms of the Republic of Serbia Strategic Goals Realization Within the Danube Region - Rural development an (un)limited resources – Belgrade, June 5-6, 2014, Institute of Agricultural Economics, Belgrade, Serbia 699-716. ISBN 978-86-6269-036-4 (M33)

Karapandžin Jelena, Caracciolo Francesco and Rodić Vesna (2018) Transition to organic agriculture: farmers adoption of IPM in North Serbia, 2nd International GRAB-IT Workshop “Organic farming and agroecology as a response to global challenges” 27-29 June, 2018, Capri Island (Naples), Italy. Available at: [http://capriworkshop.centrodiportici.it/index.php/doc/category/1\(10.09.2018.\)](http://capriworkshop.centrodiportici.it/index.php/doc/category/1(10.09.2018.)) (M34)

Karapandžin Jelena, Rodić Vesna, Janković Dejan, Bošnjak Danica (2014) Measuring Environmental Worldview Among Students of Agriculture, conference paper, III International Symposium and XIX Scientific Conference of Agronomists of Republic of Srpska, march 25.-28., Trebinje, Republic of Srpska, 149-150. ISBN 978-99938-93-27-1 (M34)

VII ZAKЉUČCI OДНОСНО РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања кандидаткиње Јелене Карапанџин показују изузетно ниску заступљеност еколошки одговорних пракси у АП Војводини због чега су у раду и тестиране намере испитаника да одабране агроеколошке праксе примене у ближој или даљој будућности.

Извршено тестирање фактора од утицаја на ниво развијености еколошке свести пољопривредника показало је да статистички значајан утицај имају ниво образовања и учешће прихода од пољопривреде у укупним приходима газдинства (с тим да нижи ниво развијености еколошке свести имају они произвођачи који остварују већинске приходе из пољопривреде). Иако је то било очекивано, пол, године старости и чланство у удружењима се нису показали као варијабле од утицаја на ниво развијености еколошке свести.

Највећи допринос у креирању латентног конструкта еколошке свести има еколошко знање произвођача. Детаљна анализа прикупљених квантитативних и квалитативних података показала је, међутим, да иако произвођачи опажају еколошке проблеме савременог доба они немају довољно знања о могућим решењима истих, што може бити фактор од утицаја како на недовољно развијену еколошку свест, тако и на спремност да се предузму активности у циљу заштите животне средине. По доприносу конструкту еколошке свести следе еколошки одговорно понашање и еколошки ставови, мерени НЕП скалом (Нова еколошка парадигма).

Добијени резултати показују да је већина испитаника у прошлости мењала своје понашање које може имати утицај на животну средину, али да те промене нису увек биле првенствено мотивисане бригом о животној средини. Проеколошки и анти-еколошки ставови пољопривредних произвођача мерени НЕП скалом показују да пољопривредници делимично прихватају еколошки поглед на свет, при чему је степен прихватања нове еколошке парадигме задовољавајући, али још увек није у одговарајућој мери напуштена доминантна друштвена парадигма, јер испитаници имају вере у техноцентрична решења и уверени су да људи имају право да мењају природу. Стога би се њихов поглед на свет могао окарактерисати као полу-еколошки.

Латентни конструкт еколошке свести статистички значајно објашњавају и повезаност са природом, самопроцена нивоа развијености еколошке свести и биосферична забринутост за животну средину, али у мањем обиму од еколошког знања, понашања и ставова.

Тестирање утицаја нивоа развијености еколошке свести на намере испитаника да примене одабране АЕ праксе потврдило је полазну хипотезу, односно утврђен је статистички значајан утицај нивоа развијености еколошке свести на намере за примену одабраних агроеколошких пракси. Добијени резултати показују да конструкт еколошка свест објашњава 14,36% варијабилности у намерама. С обзиром да је тај проценат релативно низак, тестиран је утицај и других фактора. Извршена анализа показала је да сви конструкти ТПП статистички значајно објашњавају варијабилност у намерама за примену пет одабраних агроеколошких пракси. Тако на пример разлике у намерама за смањење употребе пестицида ставови објашњавају са чак 45,70%, док намере за љубрење минералним љубривима на основу препорука добијених након извршене анализе земљишта ставови објашњавају са 12,75%. Субјективне норме и опажена контрола понашања, такође, код свих посматраних пракси статистички значајно корелирају са намерама, али њихова моћ објашњења намера у понашању није тако велика као код ставова.

Резултати тестирања објашњавајуће моћи конструкта ТПП-а извршеног применом СЕМ-а показали су да они објашњавају скоро трећину укупне варијабилности код праксе љубрења минералним љубривима на основу препорука добијених након извршене анализе земљишта и скоро 50% варијабилности код праксе интегралног управљања пестицидима

Даља тестирања показала су да постоји статистички значајна разлика у спремности на

усвајање агроколошких пракси зависно од пола, формалног образовања у области пољопривреде и компјутерске писмености испитаника, док статистички значајна разлика није уочена зависно од осталих тестираних варијабли. Показало се, такође, да са спремношћу пољопривредника да усвоје агроколошке праксе позитивно корелирају знање о агроколошким мерама и спремност на учешће у њима. Са друге стране, мање су спремни да усвоје АЕ праксе они испитаници који на својим газдинствима организују и сточарску производњу, они чије је учешће прихода од пољопривреде у укупним приходима домаћинства веће од 60%, они који нису сигурни да ли имају наследника на газдинству и они који не воде евиденцију на газдинству.

Анкетирани произвођачи су показали највећу спремност за усвајање праксе заоравања жетвених остатка. Релативно је висока свест о корисности и спремност за усвајање и праксе примене минералних ђубрива на основу препорука добијених након извршене анализе земљишта и смањења употребе пестицида, односно интегралног управљања пестицидима. Управо на ове праксе треба усмерити институционалне напоре (информисање, едукацију, програме финансијске помићи и ефикасније контроле). Подизање вегетативних зона на парцелама и органска пољопривреда нису праксе која би могла имати велики одзив међу произвођачима. За њихово усвајање неопходна је шира институционална подршка која кроз различите механизме помоћи мора произвођачима да обезбеди не само компензацију ризика и одрицања које они прихватају усвајањем ових агроколошких пракси, већ и да им пружи много више (очито недостајућих) информација и знања о њиховој корисности како за појединце тако и за заједницу у целини. Наиме, истраживање је показало и да произвођачи нису довољно упознати са појмом агроколошких мера (свега око 20% их стварно зна шта су). Иако велика већина испитаника (83%) сматра да држава треба да уведе ове мере и произвођачима обезбеди накнаду за пружање екосистемских услуга заједници, свега око две трећине их је спремно да у агроколошким мерама лично учествује па је за имплементацију агроколошких програма по моделу ЕУ потребно још много тога урадити.

VIII ОЦЕНА НАЧИНА ПРИКАЗА И ТУМАЧЕЊА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

Експлицитно навести позитивну или негативну оцену начина приказа и тумачења резултата истраживања.

Имајући у виду одабрани предмет истраживања, као и постављене циљеве и хипотезе од којих се у истраживању пошло, комисија сматра да да је кандидаткиња коректном применом адекватних и савремених метода дошла до вредних, оригиналних научних резултата. Добијене резултате је приказала јасно и прегледно и на основу њих извела коректне и логичне закључке. Стога комисија начин приказа и тумачења резултата истраживања оцењује позитивно.

IX КОНАЧНА ОЦЕНА ДОКТОРСKE ДИСЕРТАЦИЈЕ:

Експлицитно навести да ли дисертација јесте или није написана у складу са наведеним образложењем, као и да ли она садржи или не садржи све битне елементе. Дати јасне, прецизне и концизне одговоре на 3. и 4. Питање

1. Да ли је дисертација написана у складу са образложењем наведеним у пријави теме?

Докторска дисертација је урађена у складу са образложењем наведеним у пријави теме на коју је сагласност дало Наставно-научно веће Пољопривредног факултета у Новом Саду

2. Да ли дисертација садржи све битне елементе?

Докторска дисертација садржи све битне елементе који се захтевају за радове овакве врсте.

3. По чему је дисертација оригиналан допринос науци?

Разматрајући докторску дисертацију под насловом „Еколошка свест пољопривредних произвођача у Војводини као детерминанта примене агроеколошких пракси“ кандидаткиње Јелене Карапанџин комисија је закључила да она представља оригиналан научни допринос аутора јер је по први пут у домаћој агроекономској литератури извршено мерење нивоа развијености еколошке свести пољопривредних произвођача укључивањем појединих елемената еколошке свести (еколошког знања, еколошког понашања, самопроцене развијености еколошке свести, про-еколошке оријентисаности мерене НЕП скалом, повезаности са природом мерене ИНС скалом и биосферичне забринутости за животну средину) и креирања латентног конструкта еколошке свести, те његовог утицаја на примену агроеколошких пракси. Дефинисани модел еколошке свести, као и тестирање утицаја тако креираног конструкта на намере испитаника ка усвајању агроеколошких пракси је вредан оригинални научни допринос кандидаткиње.

Додатна вредност овог истраживања је и у тестирању већег броја агроеколошких пракси у односу на слична истраживања рађена у иностранству, што омогућава међусобно поређење и откривање разлика и сличности у подесности модела ТПП у објашњењу намера ка различитим облицима понашања на истој испитиваној популацији (пољопривредних произвођача).

Дисертација представља и солидну основу за даља истраживања у овој области, посебно у делу методологије мерења еколошке свести која је релативно непозната домаћој научној заједници па ће овај рад моћи да послужи као добра полазна основа и модел за даља истраживања еколошке свести различитих стејкхолдера у области агробизниса (па и других делатности), као и фактора који је детерминишу.

Рад поред научног има и практични значај пре свега за доносиоце одлука у области креирања, доношења и примене мера пољопривредне и политике заштите животне средине усмерених на одржив(и)и развој пољопривреде. Поред тога, резултате истраживања могу користити и саветодавне службе, у одабиру техника приступа, информисања и мотивације пољопривредних произвођача у вези са агроеколошким праксама и мерама. Добијене податке свакако могу користити и сами пољопривредни произвођачи, у сврху информисања и разумевања потребе заштите животне средине и неопходности и могућности промене пракси које примењују, како би их учинили одржив(и)им од чега ће корист имати и они сами и читава заједница.

4. Недостаци дисертације и њихов утицај на резултат истраживања

У докторској дисертацији комисија није уочила недостатке који би утицали на резултате истраживања.

X ПРЕДЛОГ

На основу укупне оцене дисертације комисија предлаже: да се докторска дисертација под насловом „Еколошка свест пољопривредних произвођача у Војводини као детерминанта примене агроколошких пракси“ прихвати, а кандидаткињи Јелени Карапанџин одобри одбрана.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

Проф. др Даница Бошњак - председник
Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет

Проф. др Весна Родић - ментор
Универзитет у Новом Саду, Пољопривредни факултет

Проф. др Весна Милтојевић - члан
Универзитет у Нишу, Факултет заштите на раду

НАПОМЕНА: Члан комисије који не жели да потпише извештај јер се не слаже са мишљењем већине чланова комисије, дужан је да унесе у извештај образложење односно разлоге због којих не жели да потпише извештај.